

संयुक्त वन व्यवस्थापन समितीचे बळकटीकरण
व ग्रामसभेला जोडणे तसेच वनक्षेत्रात असलेल्या
गड-किल्ल्यांचे जतन करणे या शासन
निर्णयामध्ये सुधारणा करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन

महसूल व वन विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: एफडीएम - २०११/प्र.क्र. १००(भाग-२)/फ-२

मंत्रालय, मुंबई - ४०००३२

तारीख : ०४ मार्च, २०१४

वाचा :-

- १) शासन निर्णय क्रमांक: महसूल व वन विभाग, एफडीएम २०११/प्र.क्र.१००/फ-२,
दिनांक ०५ ऑक्टोबर २०११.
- २) शासन निर्णय क्रमांक: महसूल व वन विभाग, एफडीएम २०११/प्र.क्र.१००/फ-२,
दिनांक २२ डिसेंबर २०११.
- ३) शासन निर्णय क्रमांक: महसूल व वन विभाग, एफडीएम २०११/प्र.क्र.१००/फ-२,
दिनांक २२ ऑक्टोबर २०१२.

प्रस्तावना :-

शासन निर्णय क्रमांक एफडीएम २०११/प्र.क्र.१००/फ-२, दिनांक ०५ ऑक्टोबर, २०११
अन्वये संयुक्त वनव्यवस्थापन समित्यांचे बळकटीकरण व सदर समित्यांना ग्रामसभेला जोडणे
बाबत शासन निर्णय निर्गमित करण्यात आला होता. त्यामध्ये संयुक्त वनव्यवस्थापन समितीचे
गठन त्यांच्या जबाबदा-या समितीला देय होणारे फायदे याबाबत उहापोह करण्यात आलेला
आहे. या संदर्भात मागील तीन वर्षांचा अनुभव लक्षात घेता तसेच ग्रामवन नियम, २०१४ मधील
प्रस्तावित तरतूदी विचारात घेता ग्रामसभांना अधिक सक्षम करण्याच्या हेतुने काही बदल करणे
आवश्यक झाले आहे. त्या अनुषंगाने वर संदर्भित शासन निर्णय दिनांक ५ ऑक्टोबर २०११ मध्ये
खाली दिल्यानुसार बदल करण्याचे शासनाच्या विचाराधिन होते.

शासन निर्णय :-

अनूसूचित जमाती व इतर पारंपारिक वन निवासी (वन हक्कांची मान्यता) अधिनियम,
२००६ अंतर्गत ज्या गावांमध्ये बांबू, तेंदू व आपटा तसेच इतर गौण वनउपजाच्या बाबतीत

सामुहिक हक्कांना नियमानुसार यापूर्वीच मान्यता मिळाली असेल, तर असे हक्क त्या कायद्यातील तरतूदीप्रमाणे अबाधित ठेवून खालीलप्रमाणे निर्णय घेण्यात येत आहे.

१. संयुक्त वनव्यवस्थापन समित्यांचे गठन, ग्रामसभेच्या मान्यतेने व ज्या वेळेस ग्रामसभा व वन विभाग एकत्रित काम करण्याची सहमती दर्शविल अशा वेळेस केले जाईल. या समितीचे अधिकार व कार्यव्याप्ती याबाबत ग्रामसभेने ग्रामपंचायतीशी सल्ला मसलत करून निश्चित करावयाचे आहेत व त्याचप्रमाणे या समितीच्या कामकाजावर ग्रामसभेचे नियंत्रण राहील.

२. जर लहान खेड्यात एकही निर्वाचित ग्राम पंचायत सदस्य नसेल तर वन व्यवस्थापन समितीचे गठन निर्वाचित ग्राम पंचायत सदस्यांशिवाय असेल.

३. अशाप्रकारे गठीत होणा-या संयुक्त वनव्यवस्थापन समित्यांना अथवा त्यांच्या माध्यमातून वन विभागाच्या क्षेत्रात अग्निप्रतिबंधक कामे, वनीकरणाची कामे, जल संधारणाची कामे, शिकार प्रतिबंधक कामे इत्यादी सर्व कामांची अंमलबजावणी करता येईल. तसेच वनक्षेत्रातील कामावर मजूर नियुक्त करण्याची आवश्यकता असल्यास तिथे मजूर न लावता ही कामे संयुक्त वनव्यवस्थापन समितीच्या मार्फत घेता येतील. त्याचप्रमाणे महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण विकास हमी योजनेअंतर्गत वन विभागाची कामे करण्याचा अधिकार राहील.

४. दि.०५.१०.२०११ च्या शासन निर्णयातील तरतूदीनुसार, सामान्यतः संयुक्त वनव्यवस्थापन समितीचे सदस्य सचिव वनपाल/वनरक्षक असतील. मात्र ग्रामसभेच्या इच्छेने व असा ठराव पारीत झाल्यास समितीतील सदस्य समितीचे सदस्य सचिव म्हणूनही काम करू शकेल. अशा वेळेस संबंधित वनपाल किंवा वनरक्षक तांत्रिक सदस्य म्हणून नियुक्त केला जाईल आणि ज्यावेळेस बांबू, तेंदू अथवा अन्य महत्वाचे वनउपजाची विक्री तसेच त्याचा वाहतुक परवाना देण्याचा विषय असेल त्यावेळेस अशा तांत्रिक सदस्याची उपस्थिती व त्यांचा सल्ला विचारात घेणे समितीला बंधनकारक राहील. परंतु ग्राम सभेचा निर्णय अंतिम राहील.

५. वनउपजाबाबत संयुक्त वनव्यवस्थापन समितीला प्राप्त सर्व हक्कांची अंमलबजावणी व गौण वनउपजाचे निष्कासन कार्यआयोजनेच्या किंवा ग्राम वनाकरिता मंजूर केलेल्या कार्य आयोजनेच्या तरतूदीनुसार असेल.

६. वनउपजाच्या लिलावापासून प्राप्त होणा-या रक्कमेतून विक्रीकर व आयकर इत्यादी वजा जाता चांगल्या प्रतीच्या वनाच्या बाबतीत अनुज्ञेय रक्कमेच्या २०% आणि अवनत व अपगत वनाच्या बाबतीत अनुज्ञेय रक्कमेच्या ५०% रक्कम संयुक्त वनव्यवस्थापन समितीच्या खात्यात

जमा होईल व उर्वरित रक्कम शासनाकडे जमा करण्यात येईल, संयुक्त वनव्यवस्थापन समितीला मिळणा-या रकमेपैकी २/३ रक्कम वनाच्या शास्त्रशुद्ध व्यवस्थापन आग प्रतिबंध, जल संधारण, वृक्ष लागवड, स्वयंपाक गॅस इत्यादीसाठी वापरणे अनुज्ञेय राहील.

७. तेंदू, आपटा, बांबू व इतर गौण वनोपजाच्या बाबतीत गाव/पाडयाला वर्गीकृत केलेल्या क्षेत्रातून प्राप्त होणारे आर्थिक उत्पन्न संयुक्त वनव्यवस्थापन समितीच्या खात्यात जमा होईल व त्यातील १/३ रकमेचा उपयोग वनांच्या संवर्धन व संरक्षणाकरिता उदा. अग्निप्रतिबंध अवैध चराई व अवैध वृक्षतोड थांबविण्याकरीता वापरण्यात येईल. तर, १/३ रकमेतून ग्राम व परिसर विकासाची कामे उदा. स्वयंपाक गॅस, कुरण विकास, गोबर गॅस आणि सुधारित चुली इत्यादींवर खर्च करता येईल.

८. शासन निर्णय दि.०५.१०.२०११ मधील परिच्छेद क्र.९ बाबत असा खुलासा करण्यात येत आहे की, ज्या ठिकाणी "समिती सदस्य" अथवा "समिती" असे लिहिले असेल त्या ठिकाणी गावातील १८ वर्षावरील सर्व व्यक्तीं असा फायदा मिळणेस पात्र राहिल असे समजावे.

९. शासन निर्णय दि.०५.१०.२०११ मधील संयुक्त वनव्यवस्थापन समितीची/ सदस्याची मान्यता रद्द करणे यासंदर्भातील परिच्छेद क्र.१० हा या शासन निर्णयान्वये वगळण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१४०३०५१८०२५४४९१९ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(दि. ब. मोरे)

कार्यासन अधिकारी, महसुल व वनविभाग

प्रत,

१. मा. मुख्यमंत्र्यांचे प्रधान सचिव
२. मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन
३. सर्व अपर मुख्य सचिव / प्रधान सचिव / सचिव

४. प्रधान मुख्य वनसंरक्षक, (वन बल प्रमुख), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर
५. प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वन्यजीव), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर
६. प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (उत्पादन व व्यवस्थापन), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर
७. व्यवस्थापकीय संचालक, वनविकास महामंडळ मर्या. कडबी चौक, नागपूर
८. महासंचालक, सामाजिक वनिकरण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
९. अपर प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (सर्व)
१०. सर्व मुख्य वनसंरक्षक / वनसंरक्षक / उपवनसंरक्षक
११. महालेखापाल-१/२ (लेखा व अनुज्ञेयता/ लेखा परीक्षा), महाराष्ट्र राज्य, मुंबई/नागपूर
१२. सर्व विभागीय आयुक्त
१३. जिल्हाधिकारी (सर्व)
१४. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
१५. सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी.
१६. सर्व मंत्री / राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव
१७. प्रकल्प अधिकारी, जिल्हा ग्रामीण विकास यंत्रणा (सर्व)
१८. जिल्हा विकास अधिकारी (सर्व), जिल्हा कृषि अधिकारी/मृद संधारण अधिकारी (सर्व)
१९. जिल्हा पशुसंवर्धन अधिकारी (सर्व), जिल्हा आदिवासी कल्याण अधिकारी (सर्व), जिल्हा उद्योग अधिकारी (सर्व)
२०. जिल्हा सार्वजनिक आरोग्य अधिकारी (सर्व)
२१. सर्व कार्यासन अधिकारी, महसूल व वनविभाग (वनकक्ष)
२२. निवडनस्ती, फ-२ कार्यासन, महसूल व वनविभाग, मंत्रालय मुंबई.